СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ
Факултет „Производствен и търговски бизнес“
Катедра „Аграрна икономика“

МЕЖДУНАРОДНА
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО И РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

Свищов, 4 октомври 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 35 години от създаването на катедра „Аграрна икономика“ и е част от научните форуми, отбелязващи 83 годишнината на Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2019

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Почетен председател:
Доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов
Председател:
Доц. д-р Марина Николова – Ръководител катедра „Аграрна икономика“
Членове:
Доц. д-р Маруся Линкова
Доц. д-р Виолета Блажева
Доц. д-р Наталия Неделчева
Гл. ас. д-р Радка Ненова
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева
Ас. д-р Пламен Петров
Докторант Боряна Георгиева

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р ик. н. Сергей Горлов (Русия)
Членове:
Проф. д-р ик. н. Сергей Охрименко (Молдова)
Проф. д-р ик. н. Антонина Ряховская (Русия)
Проф. д-р Маджди Осман (Египет)
Проф. д-р Нидал Шабан (Ирак)
Проф. д-р Dragan Petrovic (Сърбия)
Проф. д-р Sonja Jovanovic (Сърбия)
Доц. д-р Йоана Панагорец (Румъния)
Доц. д-р Марина Николова (България)
Доц. д-р Маруся Линкова (България)
Доц. д-р Bahodirjon Nosirov (Узбекистан)
Доц. д-р Ziyoydin Israilov (Узбекистан)

Научен секретар:
Доц. д-р Маруся Линкова
Технически секретар – Мария Чонова

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1762-3

СЪДЪРЖАНИЕ

Доц. д-р Марина Николова, Доц. д-р Маруся Линкова
ТРИДЕСЕТ И ПЕТ ГОДИНИ КАТЕДРА
“АГРАРНА ИКОНОМИКА”.....7

Организация и управление на инвестициите и иновациите в агросектора

Профессор, доктор экономических наук Ряховская Антонина Николаевна
СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО РОССИИ: ВОЗМОЖНОСТИ
ДЛЯ ОПЕРЕЖАЮЩЕГО РАЗВИТИЯ.....25

Doctor of Science, Professor Sergei Mihajlovic Gorlov, Gorshenin Alexander Yuryevich, Assistant professor, Syromyatnikov Denis Aleksandrovich
МЕТОДОЛОГИЯ АНАЛИЗА ПРОБЛЕМ УПРАВЛЕНИЯ
РАЗВИТИЕМ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА 40

Dr. Abduaziz Abduvasikov, Dr. Bahodirjon Nosirov
THE EVOLUTION OF AGRICULTURAL MARKETS
OF UZBEKISTAN 48

Доц. д-р Гена Велковска
ЕКОЛОГИЧНАТА ОЦЕНКА И ОЦЕНКАТА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ
ВЪРХУ ОКОЛНАТА СРЕДА В КОНТЕКСТА
НА СТРОИТЕЛСТВОТО ВЪРХУ ЗЕМЕДЕЛСКИ ТЕРИТОРИИ.....56

Доц. д-р Искра Маринова Пантелеева
НАУЧНА И ИНОВАЦИОННА ПОЛИТИКА – НЯКОИ
СЪЩНОСТНИ АСПЕКТИ.....63

Доц. д-р Виолета Блажева
КРИЗИТЕ В АГРАРНИЯ СЕКТОР 70

Гл. ас. д-р Радка Ненова
ПРИЛОЖЕНИЕ НА ИНОВАЦИИ В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
ОТ ЧЕТВЪРТО ПОКОЛЕНИЕ 76

Гл. ас. д-р Елица Лазарова
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРИЛАГАНЕ ТЕОРИЯТА
НА ОГРАНИЧЕНИЯТА В АГРОБИЗНЕСА 82

Гл. ас. д-р Явор Станев
СЕЛСКОТО И ГОРСКОТО СТОПАНСТВО
В КРАЙДУНАВСКИЯ РЕГИОН 91

Гл. ас. д-р Милен Динков
ИНОВАЦИИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА КОНКУРЕНТНО
И ПРИОБЩАВАЩО ЗЕМЕДЕЛИЕ 97

Доктор по икономика Михаил Билев
ПРОБЛЕМИ И ВЪЗМОЖНОСИ ЗА РАЗВИТИЕ НА
ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ В БЪЛГАРИЯ 105

Докторант Валери Велковски
ПАРЦЕЛАРНИТЕ ПЛАНОВЕ И ТЯХНАТА РОЛЯ
В АГРОУСТРОЙСТВЕНИТЕ МЕРОПРИЯТИЯ 114

Студент Веселин Иванов
СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ РАЗВИТИЕТО
НА ФАМИЛНОТО ЗЕМЕДЕЛСКО СТОПАНСТВО 123

Предприемачески инициативи и възможности за диверсификация в агробизнеса

Доц. д-р Теодора Филипова
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ТЪРГОВСКИ
КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ И БЪЛГАРИЯ 133

Доц. д-р Христо Сирашки
ТВОРЧЕСТВОТО В ИНОВАЦИОННАТА ДЕЙНОСТ 139

Доц. д-р Галина Тодорова
СЕЛСКОСТОПАНСКАТА АВИАЦИЯ-АКТИВЕН ПОМОЩНИК ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО В РЕГИОН ПЛЕВЕН 145

Гл. ас. д-р Илияна Кръстева
ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА ПАЗАРА НА РАПИЦА 152

Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева
ДОХОДИТЕ - НЕОБХОДИМОСТ НА СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЕ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКА УСТОЙЧИВОСТ 158

Гл. ас. д-р Любка Илиева
ИЗСЛЕДВАНЕ ЗНАЧЕНИЕТО НА ТУРИЗМА ЗА РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ 163

Гл. ас. д-р Венцислав Перков
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ЛОГИСТИЧНИ КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ И БЪЛГАРИЯ 170

Ас. д-р Любомира Тодорова
РЕЛАЦИЯ МЕЖДУ ЛОЗОВИТЕ НАСЪЖДЕНИЯ, ВИНОПРОИЗВОДСТВОТО И ВИНЕНИЯ ТУРИЗЪМ 176

Ас. д-р Павлин Павлов
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ НА АЛТЕРНАТИВЕН ТУРИЗЪМ В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ 182

Финансово-счетоводни аспекти и социално застрахователна защита в селското стопанство

Проф. д-р Андрей Захариев, д-р по ик. Ивайло Маринов
БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ ПО ПЪТЯ НА РАСТЕЖА И КОНВЕРГЕНЦИЯТА – СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ И ОЦЕНКА 191

Проф. д-р Атанас Атанасов
ЗЕМЕДЕЛСКИЯТ СЧЕТОВОДЕН ОТЧЕТ КАТО НЕОБХОДИМА БАЗА ОТ ДАННИ ЗА ЦЕЛИТЕ НА СИСТЕМАТА ЗА ЗЕМЕДЕЛСКА СЧЕТОВОДНА ИНФОРМАЦИЯ 200

Доц. д-р Иванка Димитрова, д-р Диана Янкова
СПЕЦИФИЧНИ ОСОБЕНОСТИ ПРИ КАЛКУЛИРАНЕТО И ОЦЕНКАТА НА ЗЕМЕДЕЛСКАТА ПРОДУКЦИЯ 208

Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова
ПРОБЛЕМИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ НА КВОТИ ЗА ЕМИСИИ НА ПАРНИКОВИ ГАЗОВЕ.....216

Доц. д-р Диана Крумова
ВЪПРОСИ НА КОМПЮТЪРНОТО СЧЕТОВОДСТВО В СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ 222

Доц. д-р Венцислав Вечев
ОСОБЕНОСТИ ПРИ ОЦЕНЯВАНЕТО НА ПРЕДОСТАВЕНИТЕ ОБЕЗПЕЧЕНИЯ ОТ ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ В БАНКИТЕ.....228

Ас. д-р Пламен Петров
РОЛЯТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР В СИСТЕМАТА НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА.....235

Докторант Станислав Шишманов
ПЛАТЕЖНО ПОСРЕДНИЧЕСТВО НА ТЪРГОВСКИТЕ БАНКИ ПРИ УРЕЖДАНЕ НА ВЗАИМООТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ И ДЪРЖАВНИЯ И ОБЩИНСКИТЕ БЮДЖЕТИ.....241

Маркетинг, дистрибуция и търговия със селскостопански продукти

Доц. д-р Пенка Горанова
РЕКЛАМНА КАМПАНИЯ НА ФИРМА “ЖИТАРА” ООД.....251

Доц. д-р Марина Николова
СЪСТОЯНИЕ НА ПАЗАРА НА ЗЕМЕДЕЛСКИ ЗЕМИ
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 261

Доц. д-р Симеонка Петрова
ВЛИЯНИЕ НА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА АГРАРНОТО
ПРОИЗВОДСТВО ВЪРХУ АСОРТИМЕНТНОТО
ПРЕДЛАГАНЕ 273

Доц. д-р Петранка Мидова
ПАЗАРЪТ НА СЛЪНЧОГЛЕДОВО ОЛИО – АНАЛИЗИ
И ПЕРСПЕКТИВИ.....281

Доц. д-р Маргарита Шопова
СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ
НА ИЗПОЛЗВАНАТА ЗЕМЕДЕЛСКА ПЛОЩ.....289

Доц. д-р Красимира Славева
СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ ВЪВ ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ
НА БЪЛГАРИЯ СЪС СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ 296

Доц. д-р Любомир Любенов
СЕГМЕНТИРАНЕ ПАЗАРИТЕ НА ПЧЕЛЕН МЕД
В ОБЛАСТ РУСЕ.....304

Гл. ас. д-р Галя Георгиева
ВИДОВО МНОГООБРАЗИЕ НА БИОПРОДУКТИТЕ
В ОБЛАСТ ВЕЛИКО ТЪРНОВО 309

Доктор по икономика Георги Димитров
ПРИЛОЖЕНИЕ НА МЕТОДИТЕ ЗА БИЗНЕС ПРОГНОЗИРАНЕ
В АГРАРНИЯ СЕКТОР.....317

Докторант Александър Ангелов
УПРАВЛЕНИЕ НА ЗАПАСИТЕ ОТ ДОСТАВЧИЦИТЕ
ВЪВ ВЕРИГИТЕ НА ДОСТАВКА В СЕЛСКОТО
СТОПАНСТВО 330

Студент Надежда Беновска
ХАРАКТЕРИСТИКА НА ХИБРИДЕН СОРТ ЦАРЕВИЦА
КНЕЖА 509. НОВИТЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРОМЕНЯТ
ИКОНОМИКАТА 336

Информационни технологии в селското стопанство

Проф. д.ик.н Сергей Охрименко, доц. д-р Агоп Саркисян,
докторант Сергей Пянковский
ИНФОРМАЦИОННО ОСИГУРЯВАНЕ НА ПРОЦЕСИТЕ
ПО УПРАВЛЕНИЕ НА ИЗВЪНРЕДНИ СИТУАЦИИ 347

Доц. д-р Светослав Илийчовски
АНАЛИЗ НА ДИГИТАЛНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ НА ЖЕНИТЕ
ПРЕДПРИЕМАЧИ В БЪЛГАРИЯ И АНГЛИЯ 354

Антоний Богданов
ИТ АВТОМАТИЗАЦИЯ В ЗЕМЕДЕЛИЕТО.....360

Екологизация и устойчиво развитие на селското стопанство

Prof. DSc. Shaban Nidal, Dr. Erika Andenna Dr. Kadhum Eman,
Dr. Luay Tailah
AGRONOMISTS JOB DON'T REDUCE NATURAL RESOURCES
TO MEET TODAY'S NEEDS WITHOUT COMPROMISING
THE NEEDS OF FUTURE GENERATION.....369

Доц. д-р Минка Анастасова – Чопева
РАВНИЩЕ НА СОЦИАЛНАТА УСТОЙЧИВОСТ
В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО 378

Доц. д-р Тихомир Личев
ДЕМОГРАФСКИЯТ ВЗРИВ“ И ГЛОБАЛНИТЕ КЛИМАТИЧНИ
ПРОМЕНИ.....386

Албена Симеонова, Пепо Петров
БИОЛОГИЧНОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ В БЪЛГАРИЯ - СЪЩНОСТ
И ПРОБЛЕМИ. САНКЦИИ, ДОБРИ ПРАКТИКИ
И ИНОВАЦИИ.....392

Гл. ас. д-р Емил Николов
ИНТЕГРИРАНЕ НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА
ОТГОВОРНОСТ В ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ.....403

Гл. ас. д-р Иван Маринов
УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
В БЪЛГАРИЯ ЧРЕЗ ИМПЛЕМЕНТИРАНЕ
НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ 410

Гл. ас. д-р Десислава Алексиева
ИНТЕРЕСИ В УПРВЛЕНИЕТО.....417

Гл. ас. д-р Елена Йорданова
ЕКОЛОГИЧНА ОТГОВОРНОСТ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ 423

Докторант Валерия Николаева
ИНТЕЛИГЕНТНО ПО ОТНОШЕНИЕ НА КЛИМАТА
ПРОИЗВОДСТВО НА КАРТОФИ.....428

Магистър Галина Мирчева
БАЛАНС МЕЖДУ ПРИРОДО-ЕФЕКТИВНО И МОДЕРНО-
ТРАДИЦИОННО СТОПАНСТВО
(по примера на смесено животновъдно-растениевъдно стопанство
в с. Петърница, общ. Долни Дъбник, обл. Плевен) 437

Студент Анета Врайкова
БИОРАЗНООБРАЗИЕТО И ПРЕХОДА КЪМ ПО-ЕКОЛОГИЧНА
ИКОНОМИКА 444

Студенти Радой Йосифов и Анета Врайкова
АНАЛИЗ НА ПРЕДЛАГАНИТЕ БИОПРОДУКТИ
В ХРАНИТЕЛНА ВЕРИГА БИЛЛА БЪЛГАРИЯ 450

Правни, исторически и социално-културни бариери на общата селскостопанска политика в Европейския съюз

PhD. Associate Professor Panagoreț Ioana, PhD. Associate Professor Panagoreț Dragoș, PhD. Lecturer Panagoreț Andreea
FOOD SAFETY POLICIES AND STRATEGIES IN ROMANIA 461

К.э.н., старший преподаватель Елена Сергеевна Шараг
ВЛИЯНИЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ НА РАЗВИТИЯ
АГРОСЕКТОРА УКРАИНЫ 472

Доц. д-р Маруся Линкова
ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ИМПЕРАТИВИ И ФЛУКТУАЦИИ
В РАЗВИТИЕТО НА АГРОБИЗНЕСА 478

Доц. д-р Ирена Емилова
ЗА СОЦИАЛНАТА РОЛЯ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ..486

Доц. д-р Николай Марков, доц. д-р Светослава Стойчева
НЕРАГЛАМЕНТИРАНИЯ ТРУД – СОЦИАЛЕН ДЪМПИНГ
В ЖИВОТНОВЪДСТВОТО.....491

Гл. ас. д-р Надежда Цветкова
ПРЕЗДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ДЕЙНОСТТА
НА ЗЕМЕДЕЛСКИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛ-ПЧЕЛАР 502

Мирослав Маринов
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ
КООПЕРАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА ЗАСИЛЕНА
КОНКУРЕНЦИЯ.....507

Доктор Георги Ангелов
ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО И ВЪЗДЕЙСТВИЕТО
НА ПОДХОДА ЛИДЕР ВЪРХУ МЕСТНОТО РАЗВИТИЕ
ЗА ПЪРВИЯ ПРОГРАМЕН ПЕРИОД НА ПРСР (2007-2013).....513

Докторант Боряна Георгиева
ОСНОВНИ АСПЕКТИ И ПРОБЛЕМИ ПРИ ДЕФИНИРАНЕ
НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ.....522

Докторант Росен Коцев
НЯКОИ ХАРАКТЕРИСТИКИ И ПРОБЛЕМИ НА СЕЛСКИТЕ
РАЙОНИ В КОНТЕКСТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 529

Докторант Елена Ташкова
ДЕЙНОСТИ В РЕГИОНА НА ОБЛАСТ БЛАГОЕВГРАД/
ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ НА ДФ „ЗЕМЕДЕЛИЕ“ –
БЛАГОЕВГРАД 540

Докторант Цветан Марков
АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ОБЕКТИТЕ НА
ИНДУСТРИАЛНА СОБСТВЕНОСТ В БЪЛГАРИЯ 548

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

**СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО
И РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО**

Свищов, 4 октомври 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 35 години от създаването на катедра „Аграрна икономика“ и е част от научните форуми, отбелязващи 83 годишнината на Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

ISBN 978-954-23-1762-3

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

НАУЧНА И ИНОВАЦИОННА ПОЛИТИКА – НЯКОИ СЪЩНОСТНИ АСПЕКТИ

Доц. д-р Искра Пантелеева
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов
Катедра „Индустриален бизнес и предприемачество”

Резюме: *В доклада се разглеждат някои същностни параметри на научната и иновационната политика, чието познаване и правилно използване от страна на отговорните лица и институции има най-голямо значение за успешното трансформиране на знанието от сферата на чистата теория в практически инструменти и решения, работещи успешно за реализирането на националните приоритети и цели в областта на науката и иновациите.*

Ключови думи*: иновации, наука, технологии, научна и иновационна политика.*

1. Въведение

Научната и иновационната политика има важно теоретико-практическо значение за всяка икономика. Същевременно, нейният комплексен характер като съдържание, комбинация от елементи и начин на реализиране предпоставя необходимостта от доброто й познаване от позициите на същностни параметри, тематичен обхват и направления за реализиране. Необходимо е да се предвиди, планира и реализира на практика цялостен алгоритъм от стъпки, гарантиращ правилен избор на приоритети и цели, точно дефиниране и времево организиране на съвкупност от дейности и мерки по формулиране и използване на теми, инфраструктура и ресурси, насочени към генерирането на потенциал, фокусирането му в съответните направления и трансформирането му в добре работещи бизнес решения за постигането на конкурентоспособност чрез иновации. В тази връзка, целта на настоящия доклад е да се представят някои същностни параметри на научната и иновационната политика с най-голямо значение за реализирането на националните цели и приоритети в областта на науката и иновациите.

2. Изложение

В чисто теоретичен план, като обективна база и образуващи елементи на научната и иновационна политика се използват понятията: наука, техника, инвенция, иновации, научно-техническо развитие и др. От практическа гледна точка, научно-техническите постижения имат решаващо значение за формиране на технологичния характер на материалната сфера и преструктуриране на икономическите дейности. В еволюционен контекст, развитието на икономиките и процесите на глобализация и интернационализация доведоха до съществени изменения както в самите виждания относно науката, нейните функции и структура, така и в трактовките за нейните роля и място за постигането на конкурентоспособност чрез иновации.

В какво се състоят тези *изменения*? Могат да се посочат поне три съществени изменения (Мирский, Барботько, Борисов, 2003):

Първо, опитът на социално-организационно развитие на науката като професия може да се разглежда като образец на успешната глобализация на един от най-важните отрасли на обществено развитие. Говори се за формирането на световна наука в различни направления. Именно в областта на науката са разработени модели на глобално сътрудничество на всички нива (между правителствени структури, научни институти и организации и асоциации, отделни учени).

Второ, наблюдават се радикални изменения при използването на науката при реализирането на технологични иновации и съществено разширяване обхвата на понятието *технология*. Ако през по-голямата част на XX-ти век водещо бе понятието *научно-технически прогрес,* насочен към практическо използване на научното знание чрез системата за неговото приложение, то днес развитието на обществото (включит. създаването на материални блага) все повече зависи от социалните, информационните, информационните, културните, политическите и др. технологии и иновации. Отправна точка за технологичния трансфер се оказват социалните и хуманитарните науки, науките за поведението (т.е. междудисциплинарните пулове, в които тези науки играят първостепенно значение), а науката застава и в центъра на политическата сфера за регулиране на обществени процеси.

Трето, в политиката, сред множеството жизненоважни проблеми, главно внимание се отделя на тези, за решаването на които са налице ефективни инструменти и ресурси.

Подобни тенденции се наблюдават в хода на развитие на науковедението, когато още през 50-те години на XX-ти век се отделят значителни ресурси за изследване на механизмите и структурата на науката.

В резултат на това, в САЩ след Втората световна война науката се "демобилизира". През 70-те години се постигна обединяване на иновационен потенциал, интелектуален потенциал на науката, ресурси на корпорации и инициативи на малкия научен бизнес (Коммуникация в современной науке, 1976; Пельц, & Эндрюс, 1973; Мирский, Барботько, & Борисов, 2003). Последните (инструменти) застават в основата на „японското технологично чудо" и формирането на високотехнологичните „азиатските тигри". Този арсенал започва да се използва и за създаването на най-амбициозния проект в историята на науката, наречен *Единно европейско научно пространство*.

Научната политиката формира „посоката на действие, приета и прилагана от правителствена, бизнес или друга организация, насочена към подкрепа и развитие на систематични проучвания, изследвания и опити, свързани с определен аспект на материалния свят, което може да доведе до научен принос" (Eionet GEMET Thesaurus). От гледна точка на икономиката като цяло тя е съставна част от социално-икономическата политика и отразява отношението на държавата към научната дейност, определя целите, направленията и формите на дейност на държавните органи в областта на науката, техниката, и реализирането на научно-техническите постижения. Разглеждайки научната политика като „система от мерки/действия на държавата, на нейните законодателни и изпълнителни органи в областта на науката, насочени към развитие на изследванията и използване на техните резултати в обществото" (Симеонова, 2.01.2013), във времеви контекст можем да обособим условно няколко етапа в нейното развитие:

✓ *Политика за науката (Science push):* доминира концепцията за т.нар. „Голяма наука" (изискваща отделяне на 3% от БВП); прилага се линеен модел за развитие с акцент върху фундаменталните науки; научните резултати са основен източник на технологично развитие и растеж; целта е нарастване на научното знание; критериите за избор на направления на изследване са вътрешни на самата наука, а решенията се вземат от учените; акцентира се върху това, което става вътре в дисциплините, докато истинската динамика на производството на знания е извън или наред с тях; резултатът е създаване на агенции за финансиране на научните изследвания – системата на изследователските съвети.

✓ *Наука за политиката (Science pull):* науката има съществена роля за другите политики; ориентацията е към приложните изследвания; целите са зададени извън науката, а критериите за избор – външни, главно технологично обусловени; налице е инструментален подход към

науката - тесен прагматизъм; осъществяват се краткосрочни проекти; резултатът е развитие на договорната система на финансиране.

✓ *Политика за технологичните иновации (Innovation Policy):* науката се обвързва с индустриалната иновация и конкурентоспособността на страните; фокусът е върху базовите високи технологии; осъществява се взаимодействие (интерфейс) на научните изследвания при определяне на целите, приоритетите; финансиране от индустрията включително и на фундаментални изследвания. въвеждат се нови критерии за избор на направления и приоритети (екологични,социални и др.); държавата използва редица непреки форми на въздействие; вниманието е насочено към инфраструктурата и средата.

Иновационната политика следва да се разглежда като съвкупност от съзнателни, целенасочени действия, инициирани от държавата или от наддържавни структури (напр. ЕС), по ускоряване внедряването на нововъведения, както и по създаването на благоприятни условия за стимулиране на иновациите в бизнес практиката (Мясоедов и др., 2005). Нейното начало се поставя през от 60-те години на XX-ти век. Преди това трудно може да се говори за съзнателна и целенасочена държавна политика за стимулиране на определен тип развитие. От гледна точка на икономиката като цяло иновационната политика е насочена към създаването на благоприятен икономически климат за осъществяване на иновационните процеси и изпълнява ролята на хъб и медиатор между сферата на науката и на реалния бизнес. Чрез нея се определят "целите на иновационната стратегия и механизмите за подпомагане на приоритетните иновационни програми и проекти" (Ильенковой и др., 1999). Стремежът е да се осигури нарастване на брутния вътрешен продукт на дадена страна чрез усвояване на принципно нови (усъвършенствани) процеси, продукти, услуги и др. и на тази основа – разширяване пазара на иновационни изделия, местно производство; използване от бизнеса на интелектуалния и научно-техническия потенциал на страната и постигане в най-кратки срокове висока ефективност и конкурентоспособност. Особено актуално е прилагането на търговски форми на сътрудничество между науката и бизнеса.

Научната и иновационната политика комбинира по своеобразен начин принципи, подходи, форми, методи и направления за въздействие на държавата върху икономиката за създаването на нови видове продукти и технологии и за разширяване на пазарното пространство на националните продукти. Тя влияе съществено върху концентрацията и специализацията на производството, върху кооперирането между производителите, участващи в създаването на добавената

стойност, върху характера и структурата на работните места, качеството на човешките ресурси и не на последно място – върху темповете на осъществяване на технологичните и стопанските процеси. Чрез нея държавата следва да се с стреми към: подпомагане на най-важните научни и иновационни проекти по приоритетни направления на научно-техническото развитие; усвояване на конкурентоспособни технологии и производства, повишаване на научно-техническото и иновационно равнище на икономиката и подобряване благосъстоянието на нацията. За целта е необходимо осъществяването на няколко функции (Фатхутдинов, 1998): стимулиране на иновациите и конкуренцията в иновационната сфера; акумулиране на средства за научни изследвания и иновации; застраховане срещу иновационни рискове; кадрово, институционално и законодателно обезпечаване на иновационната дейност; формиране на научно-иновационна инфраструктура и изграждане на национална иновационна система; регулиране на регионално иновационните процеси и на международните им аспекти. Неотменим ангажимент на държавата е (Чобанова, 2003): създаването на нови административни структури, съответстващи на "системната" природа на иновациите; формирането на позитивно мислене относно потребностите от иновации и интензифицирането на сътрудничеството между наука, бизнес и общество; разработването на стратегии и механизми за прогнозиране на технологичните потребности. По този начин националната научна и иновационна политика съдейства за *създаването на благоприятна законодателна и социално-икономическа среда за осъществяване на научните и иновационните процеси в различните бизнес структури*.

За правилното формиране на националната научна и иновационна политика и за успешното реализиране на нейните приоритети е необходимо спазването на следния алгоритъм от стъпки в логически, времеви и ресурсен аспект:

1. Формулиране на основните цели на научната и иновационната политика и на критериите за тяхното постигане.

2. Предварително определяне на приоритетните направления и на ключовите технологии, които ще се използват за осъществяване на научната и иновационната политика.

3. Структуриране на дейностите и подготовка на съответните „бюджетните заявки" за подпомагане и ресурсно осигуряване реализирането на тази политика.

4. Определяне на основните форми на държавно подпомагане (разпределение на ресурсите, предоставяне на облекчения, сключване

на договори и др.) на звената и структурите, ангажирани с осъществяването на националната научна и иновационна политика.

5. Перманентен мониторинг и контрол върху реализацията на дейностите и параметрите на постигнатите резултати от осъществената научната и иновационната политика.

6. Корекции в отделните проекти и програми, а оттам и в приоритетните направления, политики и механизми пред следващи периоди.

Заключение

Научната и иновационна политика се реализира чрез съвкупността от форми, методи и направления за въздействие на държавата, насочени към създаването на нови видове продукция и технологии, и разширяването на тази основа на пазара за продажба на национални продукти. Въз основа на сложна система от принципи и механизми тя се проектира и мултиплицира в пространствен и времеви аспект, диференцирано по групи отрасли и тематични направления. Реализира се чрез организирането на съвкупност от преки и косвени мерки за въздействие върху социално-икономическия климат в страната и създаването на благоприятна среда за повишаване на националната иновационна активност. За създаването на необходимите условия за нормално протичане на иновационните процеси, постигането на желаните резултати и повишаване на тяхната икономическа и социална ефективност е необходимо ангажирането на голям брой структури и институции, както и отговорно и последователно отношение от всички играчи в националната иновационна система.

ЛИТЕРАТУРА

Мирский, Э., Барботько, Л., & Борисов, В. (2003). Научная политика XXI века: тенденции, ориентиры и механизмы. *Науковедение*, 1.

Коммуникация в современной науке. (1976). (Сб. переводов с англ. яз.). Москва: Прогресс.

Пельц, Д., & Эндрюс, Ф. (1973). Ученые в организациях (Пер. с англ. яз.). Москва: Прогресс.

Политика в областта на науката. Eionet GEMET Thesaurus, http://www.eionet.europa.eu/gemet/concept/7480.

Симеонова, К. (2.01.2013). Научната политика и общественото разбиране за наука. http://www.bas.bg/csshs/KSimeonova.pps.

Мясоедов, С. и др. (2005). Междисциплинарный словарь по менеджменту. Москва.

Стефанов, Н. (05.10.2009). За понятията „иновация" и „иновационна политика". 05.10.2009 http://www.kadedaucha.com/?id=1320&aid=6101.

Ильенковой, С. и др. (1999). Инновационный менеджмент. Москва.

Фатхутдинов, Р. (1998). Инновационный менеджмент. Москва: Бизнес-школа Интел-Синтез.

Чобанова, Р. (2003). Иновации и икономическо развитие. *Икономическа мисъл*, 2.